

Grön tillväxt ska rädda klimatet

EN SAMHÄLLSANALYS:

Grön tillväxt ska rädda klimatet

Av reformgruppen för klimat:
Emma Wiesner (ordförande), Rickard
Nordin, Svante Linusson och Emmy
Ahlstedt

Sammanfattning

Klimatförändringarna är ett globalt hot. De mest sårbara drabbas hårdast av naturkatastrofer, artutrotning, pandemier och ekonomiska förluster. Samtidigt är lösningen – att minska de klimatskadliga utsläppen genom grön tillväxt – utmanande, eftersom omställningen kräver förändringar för individer, företag och hela samhällssystem.

Men omställningen bör inte ensidigt förknippas med dessa utmaningar. Vi ställer egentligen om hela tiden. Idag behöver du inte packa med en väckarklocka på resan. Den finns i mobilen. Vi kan jobba längre dagar tack vare elektriskt ljus, bilen har ersatt häst och vagn samtidigt som maten håller längre tack vare kylskåpet. För Centerpartiet är grön tillväxt, sina utmaningar till trots, den enda vägen framåt, för att bygga välbefinnande för framtida generationer i ett frihetligt samhälle som tar hänsyn till vår planet och minskar våra utsläpp.

Det globala hotet får lokala konsekvenser. Det påverkar Sveriges ekosystem, jordbruk och infrastruktur. Din och min vardag. Värmeböljor, översvämningar och torka utmanar både individers hälsa och samhällsresurser. Vi i Sverige har därför direkta behov av att stoppa klimatförändringarna. Men – Sverige har samtidigt unika möjligheter till ekonomisk framgång genom att leda den gröna omställningen och använda vår tekniska och industriella potential till fullo.

En liberal miljöpolitik baseras på ansvar och möjligheter. Den bygger på ansvarstagande för utsläpp som skadar planeten och begränsar individens frihet, på att se möjligheter i tekniska lösningar och på att tilltro till människans lösningsförmåga. Centerpartiet förespråkar decentraliserade lösningar som anpassas till lokala behov och resurser. Samtidigt krävs en tydlig politisk vilja för att skapa incitament för människor och företag att minska sina koldioxidutsläpp.

Trots potentialen möter den gröna omställningen många hinder. Omställningen upplevs som dyr och kräver investeringar. Den går för långsamt. Den upplevs som komplex och riskabel. Dessa parametrar bidrar till en ovilja och brist på acceptans att ställa om. Samtidigt har det oljebaserade systemet många vänner; ekonomiska intressen, subventioner och vanor har under lång tid riktats mot fossil industri. Centerpartiet vill se politiska styrmedel som kombinerar incitament och reglering för att riva dessa fem hinder.

Den nuvarande regeringen gör just nu det motsatta, med ökade utsläpp som följd. Det smutsiga blir billigare och det hållbara görs dyrare, svårare och långsammare. Sverige riskerar att tappa konkurrenskraft på den globala marknaden om vi inte vågar peka med hela handen – mot grön industri, mot lägre utsläpp.

Sverige måste ta ett globalt ansvar genom att vara föregångare i klimatarbetet. Svaret stavas: grön tillväxt. Det innebär att skapa jobb, utveckla fossilfria tekniker och stärka det ekonomiska välbefindandet, samtidigt som vi värnar individens frihet och planetens välbefindande. Grön tillväxt säkerställer hållbarhet i alla dess dimensioner: ekonomiskt, socialt och ekologiskt. Genom att kombinera innovation, internationellt samarbete och politisk tydlighet kan Sverige bli en ledande grön industrination och lämna en bättre planet, i alla avseenden, till framtida generationer.

Innehåll

Sammanfattning	2
Stoppa klimatförändringarna	5
Klimatförändringarnas konsekvenser globalt	5
Klimatförändringarnas konsekvenser i Sverige	6
Klimatförändringarnas konsekvenser för individen	6
Liberalismen är en grön ideologi	7
Varför är grön tillväxt (den enda) lösningen?	7
Motsatsen till grön tillväxt	8
Varför behöver Sverige ta ansvar?	10
Vad står i vägen för grön tillväxt?	11
Det är för dyrt	12
Det går för långsamt	13
Det är för svårt och riskabelt	14
För få vill vara med	15
Det traditionella är för bekvämt	16
Regeringens klimatmisslyckande	17
Avslutande ord	18
Slutnoter	19

Stoppa klimatförändringarna

Det är märkbart att klimatförändringarna är mer utbredda idag och saknar motstycke ur ett tusenårigt perspektiv¹. Förra årtiondet var det varmaste som hittills uppmätts och år 2019 var jorden i genomsnitt 1,1 C° varmare än före industrialiseringen². Om temperaturen ökar med mer än två grader jämfört med den förindustriella tiden riskerar klimatförändringarna att bli så farliga att de påverkar människors hälsa och välmående, och konsekvenserna för miljön riskerar att bli katastrofala³. Enligt FN:s årliga sammanställning är planeten på väg mot 3 graders uppvärmning⁴. I ett sådant scenario drabbas Sverige av omkring 5 graders temperaturförändring.

Vi har redan tillfogat oåterkallelig skada på planeten. Dessa förändringar kommer att kvarstå i tusentals år⁵. Vad vi gör nu och kommande decennier kommer att avgöra framtidens utveckling och den utvecklingen påverkas av vår förmåga att stoppa de klimatpåverkande utsläppen⁶.

Klimatförändringarnas konsekvenser globalt

De senaste 60 åren har 138 000 människor i EU förlorat sina liv till följd av klimatförändringarnas effekter⁷. Väder och klimatrelaterade skador orsakar ekonomiska förluster som år 2022 uppskattades till 52,3 miljarder euro i EU⁸. Globalt sett lever 774 miljoner barn, en tredjedel av världens barn, både i hot av fattigdom och av klimatförändringar⁹.

Klimatförändringarnas effekter drabbar människor orättvist. Idag flyr fler undan klimatförändringarnas effekter än från krig¹⁰. 3,5 miljarder människor lever i områden som riskerar att drabbas särskilt hårt, oftast i länder som är minst ansvariga för våra historiska utsläpp. Den rikaste tiondelen i världen står för hälften av de globala utsläppen¹¹. Att bromsa klimatförändringarna är en rättvisefråga och resursstarka länder, samt länder som byggt sitt välstånd på höga utsläpp, är särskilt ansvariga.

Kvinnor i områden som är sårbara för klimatförändringarna är ofta också ekonomiskt sårbara och en naturkatastrof kan få ödesdigra konsekvenser för liv och ekonomi. Att ställa om är därför även en jämställdhetsfråga.

En varmare planet innebär även en sjukare planet och sjukare människor¹². Över hälften av alla sjukdomar har förvärrats till följd av klimatförändringarna¹³. Befintliga och nya sjukdomar sprider sig också till andra delar av världen och pandemier förväntas bli vanligare¹⁴. Även antibiotikaresistens förvärras av klimatkrisen¹⁵.

Inte bara människor påverkas, vi ser också en massiv artdöd och minskad biologisk mångfald både förstärker effekterna av klimatförändringarna samt förvärras av klimatförändringarna¹⁶.

Klimatförändringarnas konsekvenser i Sverige

Klimatförändringarna bli särskilt påtagliga i Sverige eftersom temperaturökningen är störst på nordliga breddgrader.¹⁷ Sveriges befolkning, ekosystem och infrastruktur är anpassade efter vårt nuvarande klimat. Allvarliga signaler från forskningen visar dessutom förödande konsekvenser för Sveriges klimat om golfströmmen påverkas.

Norra Sverige kan få samma klimat som Skåne om temperaturen fortsätter stiga¹⁸. Sverige kommer bli blötare och i fjälltrakterna kan nederbörden öka med uppemot 25 procent, med ökad risk för översvämningar.¹⁹ I södra Sverige blir det torrare, vilket kommer att påverka avkastningen från jordbruket.²⁰ Många skadeinsekter och skadesvampar trivs bättre i ett varmare klimat, exempelvis rotröta, granbarkborre och snytbagge²¹. Försurningen av Östersjön kommer att förvärras vilket kommer att ge långtgående effekter på det marina livet.

I Norrköping har man idag en medeltemperatur över 20 grader 50 dagar om året, vilket är en ökning med över 300 procent de senaste decennierna. Hela Sverige har idag betydligt färre snödagar sedan 1990 vilket påverkar natur och djurliv negativt²². Malmö och andra kustkommuner kan hamna under vatten. Göteborgs stad beräknar att det kommer kosta 30–40 miljarder kronor att genomföra högvattenskydd, skyfallshantering och yttre portar. Klimatförändringarnas effekter påverkar Sveriges kommuner på olika sätt, men alla drabbas.

Klimatförändringarnas konsekvenser för individen

Klimatförändringarna har också påverkan på människans hälsa.

Luftföroreningar orsakar redan 6 700 förtida dödsfall i Sverige varje år²³. Om inte räddningstjänst, polis eller arbetspendlare kan ta sig fram på översvämmade vägar får det stora konsekvenser för enskildas liv och ekonomi. Värmeböljor drabbar framförallt städer som är illa anpassade till varmare temperaturer, vilket slår hårt mot de mest sårbara i samhället, som äldre och barn.

Redan idag ser vi att bygglovsansökningar avslås om husen inte höjs upp, eftersom stigande havsnivåer och ökad risk för skyfall riskerar att drabba hus vid utsatta lägen. Återkommande torka påverkar vår förmåga att producera mat med försämrad tillgång till hälsosam mat som konsekvens, såväl som stigande livsmedelspriser. Även om klimatkrisen kan tyckas abstrakt når klimatförändringarnas effekter djupt ner i allas vår vardag.

Liberalismen är en grön ideologi

Bondeförbundet, nu Centerpartiet, bildades 1910 som en kraft för människors frihet, trygghet och möjlighet till utveckling. Traditionen att bruka jord och skog har lärt oss tänka långsiktigt och ta hänsyn till miljön. Centerpartiet valde den gröna färgen redan på 1920-talet. Ett samhälle i ekologisk balans blev grunden för politiken. Centerpartiet la den första miljömotionen i Sveriges riksdag och var det första partiet som tog fram ett miljöprogram. Men ansvaret för miljön sträcker sig långt utanför Sveriges gränser. Vi vill att alla ska kunna leva väl i en miljö som mår bra, nu och i framtiden.

Det finns två drivkrafter i en liberal miljöpolitik: ansvar och möjligheter. Att kämpa för klimatet är att kämpa för frihet. I en värld med allt svårare klimatförändringar påverkas allas frihet. Den som värnar om frihet värnar därför också om klimatet. Att ta ansvar för klimatet är att ta ansvar för alla människors frihet.

En liberal klimatpolitik ser också möjligheter. Sverige har goda förutsättningar att ställa om från det fossila, vilket medför ett ansvar att driva på den utvecklingen och övergå till ett hållbart samhälle. En liberal decentraliserad klimatpolitik skapar dessutom flest möjligheter. Vi vet att en och samma lösning på omställningen inte passar hela Sverige. Vi är stolta över all den variation vårt land erbjuder, med olika naturresurser som skog eller odlingsmark, lokala sevärdheter värda att skydda eller lokal kompetens som tar fram morgondagens lösningar. Men vi ser också alla de olika lokala utmaningar som vårt land står inför – som brist på transportalternativ, brist på el eller kustlinjer som är känsliga för stigande havsnivåer.

Olika delar av Sverige kommer att kunna bidra med olika möjligheter och kräva olika lösningar på klimatomställningen. Centerpartiet värnar om frihet och möjlighet att ta sig an omställningen och klimatförändringarnas effekter på ett sätt som gynnar hela Sverige, stad och land.

Varför är grön tillväxt (den enda) lösningen?

Målet för klimatomställningen är enkelt. Det handlar om att lämna över en värld till nästa generation som är friskare, friare, smartare och effektivare, där vi lever inom planetens gränser. Vår vision är att lämna över ett starkare samhälle – ekologiskt, socialt och ekonomiskt – till kommande generationer.

Ekonomisk tillväxt har tagit miljarder människor ur fattigdom, drivit mänskligheten genom flertalet omfattande tekniksiften och skapat social utveckling i flera dimensioner. Global ekonomisk tillväxt är det kraftfullaste verktyget för att ta samhället ur klimatkrisen och skapa de tekniska och ekonomiska verktyg som krävs för att stoppa utsläppen och ställa om till ett fossilfritt samhälle²⁴. Vårt nuvarande system är långt ifrån hållbart. Vi ser med oro på hur planetens gränser och resurser utarmas. Därför behövs politiskt ansvar för att se till att utsläpp och samhällskostnader, såsom dålig luft och förorening som uppkommer vid resursanvändning, prissätts. Endast så kan vi skapa grön tillväxt.

Klimatarbete ska inte bygga på rädsla. Politik som begränsar människors frihet kommer att misslyckas och bidrar inte till det långsiktiga målet: ett starkare samhälle ur alla tre hållbarhetsaspekter.

För det finns en viktig skillnad att göra. En omfattande ekonomisk tillväxt, eller den även kallade slit-och-släng-ekonomin, innebär just att vi använder alltmer resurser för att bygga vårt välstånd. Detta är inte hållbart. Men genom ekonomisk tillväxt där vi ständigt effektiviserar processer och sluter kretslopp kan vi generera större ekonomiskt värde av befintliga resurser.

Sverige är ett av de länder som visar att högre tillväxt går att förena med lägre utsläpp. Sedan år 1990 har Sveriges BNP per capita ökat med 57 procent medan utsläpp per capita fallit med 45,3 procent²⁵. Flera av världens stora ekonomier har börjat bryta kopplingen mellan ekonomisk tillväxt och koldioxidutsläpp.²⁶ Svensk produktion är idag mer effektiv, vilket också är sant om de flesta utvecklade ekonomier.

Både de konsumtionsbaserade och produktionsbaserade utsläppen har minskat sett till invånare från 1990 till 2023 i Sverige. Detta samtidigt som vår levnadsstandard blivit allt högre och BNP stigit med över 60 procent. Även den svenska exporten har fyrdubblats sedan 1990 samtidigt som utsläppen av växthusgaser minskat påtagligt²⁷.

Här spelar svensk industri en viktig roll då den internationella handeln har bidragit med att sprida effektiv teknik som minskar utsläppen. Liknande utveckling syns i andra välutvecklade länder och visar på hur man kan kombinera människors möjlighet att få en bättre vardag med att minska utsläppen.

Den gröna tillväxten bidrar också till den gemensamma välfärden genom alla de arbetstillfällen som den genererar. Industrins satsningar på den gröna omställningen har hittills beräknats skapa nära 50 000 nya jobb i Sverige²⁸. De planerade satsningarna kan skapa ett ytterligare behov om ca 30 000 anställda kommande år. Det är en betydande siffra för ett land vars arbetslöshet är bland de högsta i EU.

Motsatsen till grön tillväxt

Samtidigt blickar många nostalgiskt tillbaka till en romantiserad version av det förflutna och förespråkar därmed ekonomisk nedväxt eller stagnation. Att ställa om handlar inte bara om att undvika katastrofer som den globala uppvärmningen för med sig. Det handlar också om vilket samhällsbygge vi vill se och HUR vi ställer om. Detta är en politisk fråga.

En del anser att det vore bättre att bromsa utvecklingen, stoppa tillväxten och därmed avstå från utveckling och framsteg som gjorts idag – som att resa eller låta nya teknologier förenkla vår vardag. Andra menar att människan ska begränsas och tvingas in i rätt beteenden, istället för att fokusera på att möjliggöra mer hållbara val och konsumtionsmönster. Politiska begränsningar som utgör kontroll av befolkningen och dess beteenden förespråkas från både vänster och höger, utan respekt för friheten.

Båda dessa system skulle kortsiktigt bidra till att minska utsläppen, men ett samhälle som på sikt minskar sin tillväxt får också acceptera minskade resurser till vår gemensamma välfärd, en mindre ekonomi och en teknisk utveckling som saktar in. Det är ett *ekonomiskt ohållbart* samhälle.

Ett samhälle som straffar individuella livsstilsval istället och begränsar människors möjlighet istället för att förändra de system som orsakar utsläppen bidrar till ett ofritt och demokratiskt samhälle. Det är ett *socialt ohållbart* samhälle.

Att göra ingenting, och låtsas som att den globala uppvärmningen och överanvändningen av resurser inte orsakar problem, skapar i sin tur ett *ekologiskt ohållbart* samhälle.

Andra menar att vi redan har en så pass hög levnadsstandard att vi mot den bakgrunden har råd att stoppa tillväxten. Men då förnekar vi framtida generationer möjligheten att få det än bättre på samma sätt som vi idag har det bättre än föregående generation. Man gör sig svaret skyldig i vilken del av vårt samhälle som vi ska skära ner och vem som blir förlorare av nedväxtens konsekvenser.

En vanlig missuppfattning är att tillväxt är detsamma som konsumtionsvurmande. Tillväxt handlar inte om överdriven konsumtion utan att vi successivt stärker våra gemensamma resurser för att kunna satsa mer på skola, sjukvård och för att reparera potthålen i våra vägar²⁹. Tillväxt för oss handlar om att utveckla samhället i en positiv riktning och ska utvecklingen vara positiv så måste den vara grön.

En starkt levnadsstandard leder inte automatiskt till högre konsumtion. Idag lägger allt fler svenskar mer av sina pengar på tjänster snarare än prylar, trots ökade resurser. I början av 1950-talet stod mat, dryck, kläder och skor för över 50 procent av de svenska hushållens inköp, idag står dessa inköp för drygt 20 procent.

Tillväxt handlar i grunden om att bekämpa fattigdom, säkra tillgången till utbildning och förbättrad hälso- och sjukvård, vilket leder till ett liv som både är längre och friskare. Det handlar om att få ut mer av mindre resurser, oavsett vilket *mer* man personligen brinner för. Och att oavsett vad det är man vill spendera sina välförtjänta inkomster på så ska valet inte få negativ påverkan på vår planet.

Så skapas grön tillväxt

Omställningen, efterfrågan på gröna tekniker och resurser för omställningen kommer att ske och öka oberoende vilken väg Sverige väljer. Genom nedväxt eller att förespråka att Sverige inte ska bidra med kunskap, tekniker eller resurser påverkar inte den globala efterfrågan, det påverkar bara vilka länder som kommer leverera allt mer av utbudet. Ofta är det icke demokratiska länder som Kina och Ryssland vi tävlar med. Detta ökar den globala osäkerheten i längden för oss och hela Europa³⁰.

Varför behöver Sverige ta ansvar?

Det borde vara självklart att Sverige ska vara ledande i klimatarbetet, men det är idag ifrågasatt. Det senaste USA-valet liksom valet till Europaparlamentet riskerar att leda till en tillbakagång även i det globala klimatarbetet.

Sverige har under flera generationer byggt vårt välbefinnande baserat på en fossil ekonomi, med höga utsläpp som följd. Det skapar ett globalt ansvar mot andra länder, att använda våra ekonomiska medel för att ställa om till en grön ekonomi men också om vår framtida konkurrenskraft.

Sverige är samtidigt en industri- och innovationsnation. Det betyder att det tack vare vår industri, kompetens, energiproduktion och forskning finns goda möjligheter att vi kan bli världsledande inom de fält som krävs för att klara klimatomställningen³¹.

Sverige släppte år 2023 ut 44,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket inte inkluderar de konsumtionsbaserade utsläppen. De svenska utsläppen representerar blott en promille sett till hela världen, men utöver att sänka våra utsläpp på hemmaplan kan vi bidra genom att sprida grön teknik som kan förpassa oljan till historien. Det finns många sätt som svensk export kan bidra till att sänka utsläppen långt utanför våra rikets gränser.

Sveriges klimatutsläpp 2023 (preliminärt)

44,2 miljoner ton CO₂-ekvivalenter

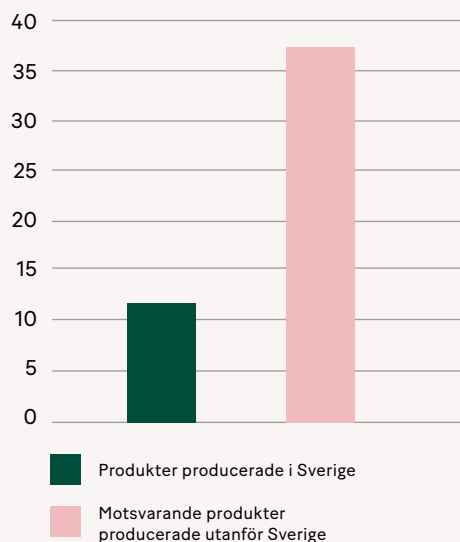
Källa: Naturvårdsverket

Exporten är viktig för svenska företag då mer än 70 procent av de 2 000 miljarder kronorna som svenska industriföretag omsätter årligen genereras genom export. Varor producerade i Sverige genererar drygt tre gånger mindre utsläpp än om de producerats i andra länder. Svensk export bidrar till att tränga undan 26 miljoner ton koldioxidutsläpp årligen, huvudsakligen av tre anledningar: det svenska elsystemet är fossilfritt, svensk industri är mer effektiv på att nyttja resurser, vilket resulterar i 15–20 %, lägre utsläpp, samt att svensk industri använder hållbar bioenergi i stor skala.³²

Centerpartiet anser att Sverige ska ta vara på våra möjligheter att utvecklas som stark industrination även i framtiden. Att vara ledande i den gröna omställningen innebär stora möjligheter till nya exportvaror och industriellt kunnande³³.

Export från Sverige

Utsläpp (miljoner ton CO₂)

Vad står i vägen för grön tillväxt?

Vägen till grön tillväxt är dock långt ifrån enkel. Omställningen till ett hållbart samhälle är en av de mest genomgripande strukturomvandlingar vi kommer att se på en väldigt lång tid, jämförbar med industrialiseringen. Alla samhällsaktörer delar både ansvar och börda för att se till att utsläppen minskar. För en sak är säker; även om vissa saker blir billigare genom att inte agera på kort sikt är alternativen till att inte ställa om långt sämre på lång sikt.

Omställningar och teknisk utveckling sker dock hela tiden, varje dag. Den gröna omställningen kommer precis som digitaliseringen innebära nya effektivare, smartare, renare och smidigare lösningar som förenklar för människor i vardagen. Klimatomställningen innebär därför många möjligheter och ska inte enbart förknippas med utmaningar.

Centerpartiet har identifierat fem hinder för att skapa grön tillväxt i Sverige. Politikens ansvar är att bemöta dessa hinder och finna politiska lösningar för att överbrygga dessa. Enbart genom att ta dessa hinder på allvar och fördjupa oss i dess orsaker kan Sveriges klimatomställning bli effektiv och kraftfull och utsläppsminskningarna accelerera.

Det är för dyrt

Olja har länge varit billigt. Det mest effektiva styrmedlet i klimatomställningen är att bekosta de klimatskadliga utsläppen enligt principen att förorenaren ska betala. På så vis får de som släpper ut bära kostnaderna för den skada som orsakas på samhället. Det skapar också incitament för att ställa om till mer hållbara alternativ och utsläppsfria alternativ blir kostnadseffektivare och långsiktigt billigare.

Vi befinner oss just nu i en övergångsfas där vi måste ut med det gamla och in med det nya, men de nya hållbara alternativen kostar idag mer än de som smutsar ner. I övergången till det gröna faller kostnaderna av klimatpolitikens styrmedel på staten, företagen och på vanliga medborgare. Det gör att människor och företag upplever att klimatomställningen blir för dyr och därmed blir en omställning ekonomiskt oattraktiv.

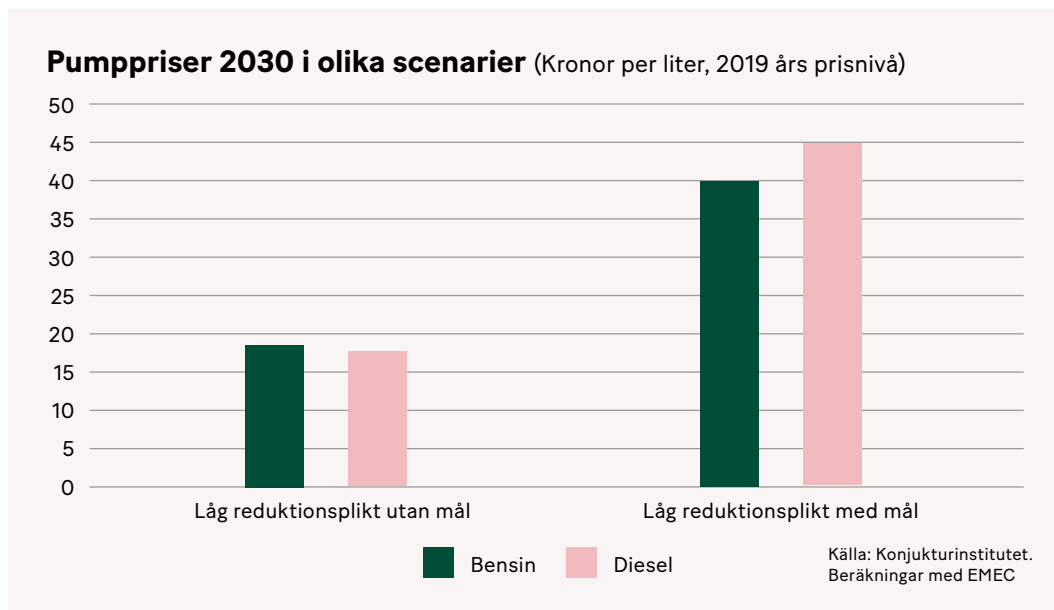
Teknikskiften kräver investeringar av både företag och individer vilket gör att klimatpolitiken förknippas med kostnader. Dessutom behöver staten prioritera mellan en massa akuta kriser som kräver resurser.

Politiken har dock en viktig roll att stötta omställningen, minska ekonomisk osäkerhet för de som vill investera, skapa förutsättningar för en ekonomiskt lönsam omställning och se till att klimatkostnader fördelas på de utsläppande sektorerna och inte konsumenten. Det måste bli billigare att delta i klimatomställningen.

När vardagen eller verksamheten blir dyrare till följd av åtgärder för att minska klimatförändringarna minskar acceptansen för klimatpolitiken, särskilt om styrmedlen inte upplevs som proportionerliga, rättvisa eller rättfärdigade³⁴. Därför behövs det både styrmedel som är effektiva och som minskar kostnader som samtidigt kan kompensera de aktörer som riskerar att drabbas särskilt hårt³⁵. Olika människor och delar av vårt land har olika förutsättningar att bidra till och bekosta omställningen.

Det finns idag politiska partier som tyvärr ensidigt riktar in sig på att plocka politiska poänger på människors oro. Valrörelsen 2022 utgjordes till stor del av budgivning om vem som kunde erbjuda lägst bensinpriser. Klimatomställningen fick betala det högsta priset. Men att vänta med omställningen kommer istället bli det som kan stå oss dyrt. För varje år så minskar utsläppsutrymmet inom EU:s utsläppshandelssystem, vilket driver upp priserna på utsläpp. Ju fler utsläpp vi har kvar i den svenska ekonomin, desto mer kommer vi få betala.

Konjunkturinstitutet undersökte hur drivmedelspriserna kan komma att påverkas och kunde konstatera att en låg reduktionsplikt kan driva upp drivmedelspriserna så högt som till 40 kronor för bensin och diesel år 2030, förutsatt att klimatmålen ligger fast³⁶. Flera forskningsrapporter leder till samma slutsats. Regeringen har vänt svensk klimatpolitik upp och ner genom att göra det billigare att smutsa ner planeten än att minska utsläppen.

Istället vet Centerpartiet att kostnaderna för att genomföra klimatpolitiska reformer är långt lägre än kostnaderna för att stoppa huvudet i sanden. Det anser vi att det är samhällsekonomiskt mer rationellt att genomföra kraftfulla klimatåtgärder i närtid. Även om dessa åtgärder innebär orättvisa fördelnings-effekter på kort sikt. Det är mer önskvärt att kompensera de som får bära stora kostnader för omställningen än att låta bli att agera. Centerpartiet är övertygade om att grön tillväxt, med rätt incitament, kommer skapa ny teknik och lösningar som är billigare än dagens fossilbaserade system.

Det går för långsamt

Omställningen bromsas inte bara av ökade kostnader och brist på vilja utan också i hög grad av det faktum att vi låst in oss själva i föråldrade lagstiftningar och processer som i värsta fall motverkar efterlevnaden av klimatmålen.

Det kan handla om en betungande byråkrati som innebär att företagen måste ägna mer tid åt rapportering än att satsa på innovation som kan minska utsläppen. Det handlar också om farthinder som tillståndprocesserna, där innovationer förblir en bra idé på pappret men får vänta flera år, ibland decennier, på att göra nytta i verkligheten. Det kan även handla om målkonflikter där lokala miljövärden betraktas högre än industriprojekt som bidrar till minskade utsläpp. Ett sådant exempel är hur DNA-spår av vattensalamandrar försenade byggandet av Volvos batterifabrik i Mariestad. Politiken har blivit ett hinder snarare än en möjliggörare.

Därtill ser vi att mycket av den grundläggande infrastruktur som behövs för omställningen idag är eftersatt. Elnätet är föråldrat, vår järnväg är eftersatt, det saknas laddningsinfrastruktur längs våra vägar. Redan idag saknas det el i många delar av landet och det kommer att saknas el i hela Sverige om vi inte aktivt arbetar för att bygga ut produktionen. Därtill behöver vi säkra

arbetskraft, kompetens och råmaterial för att den gröna tillväxten ska kunna accelerera. Vi kommer aldrig locka innovationer till Sverige om vi inte säkerställer att de grundläggande förutsättningarna finns på plats.

Även politiken går för långsamt. När klimatmål ställs för långt fram i tiden eller när regeringar inte respekterar dem, när klimatmålen betydelse inte omsätts i konkret policy eller när klimatmålen och de politiska spelreglerna ändras, då skapas inte långsiktiga spelregler och klimatpolitikens betydelse ifrågasätts. Detta försenar implementering och genomförande av åtgärder som sänker utsläpp. Aktörer som inte får tydlighet från politiken agerar inte och investeringar skjuts på framtiden.

Det är precis detta vi ser med nuvarande regering, där viktiga beslut för att påskynda omställningen antingen är otillräckliga eller skjuts på framtiden. Det får effekten att efterfrågan av gröna industrisatsningar minskar och vi ser nu hur bransch efter bransch tvingas omvärdera sina klimatambitioner, pausar viktiga projekt eller väljer att flytta sina industrier till andra länder.

Centerpartiet vill istället skynda på omställningen. Dels för att länder som går först också vinner konkurrensfördelar på världsmarknaden och kan erbjuda nya lösningar i omställningen. Men det finns också vinster för klimatet med en snabb omställning. Hur snabbt vi lyckas minska de klimatskadliga utsläppen spelar roll. Varje utsläpp bidrar till den globala uppvärmningen och ju tidigare utsläppsnivåerna kan sjunka, desto mindre blir den samlade skadan. Vi är övertygade att takten i omställningen kan öka med rätt styrmedel och effektiva regleringar.

Det är för svårt och riskabelt

Efter en lång arbetsvecka kan det vara jobbigt att komma på vad man ska äta till middag. Då är tacofredag en bekväm lösning att falla tillbaka på. Vi är alla vanemänniskor och att bryta mönster kräver en aktiv insats som kan tyckas krånglig. Att bryta sina mönster kräver tid och resurser, och är inte sällan utan risker. Både för den enskilde men också för de företag, stora som små, som ska ta steget ut och satsa stora resurser på tekniker som inte är beprövade över tid. Lägg till en ryckig politik som riskerar att ändra förutsättningarna med varje ny mandatperiod.

Politiken kan underlätta för att minska de risker som är förknippade med stora investeringar. Det finns idag brist på politiskt mod som vågar peka ut vart vi ska. Regeringens kappvändning i klimatpolitiken har ökat de ekonomiska riskerna och gjort omställningen dyrare, både på kort och lång sikt. Lösningarna för klimatomställningen inkluderar dessutom flera samhällsaktörer med olika tidshorisonter, där ett projekts fall riskerar att ge dominoeffekter i hela kedjan. Ett verkligt exempel vi sett är de förseningar i att få fram hållbara batterier som gjort att fordonssektorn skruvat ner sina mål för elektrifieringen av fordonsflottan.

Centerpartiet anser att riskerna med utsläppsfria alternativ måste överbryggas. Forskning och innovation är våra främsta vapen för att övergå till en utsläppsfri ekonomi, ett vapen som möjliggörs tack vare ekonomisk tillväxt.

Politikens roll är att skapa förutsättningar för forskning och innovation oavsett om den sker i statlig eller privat regi. Statliga resurser kan även bidra till uppskalning och demonstration av nya tekniker i tidigt skede, då den marknadsmässiga risken bedöms för hög för privata aktörer.

För industrins gröna omställning är tillgången på kapital och investeringar avgörande för att skapa nyetableringar. Här kan politiken bidra med mycket, både för att minska den politiska risken och marknadens styrmedel, men även för att minska ekonomisk risk och möjliggöra riskdelning vid finansiering av nya projekt.

För den enskilde kan det också uppfattas som svårt att delta i omställningen. Principen ska vara "lätt att välja rätt"³⁷. Det politiska uppdraget måste vara att bygga system som underlättar för informerade och medvetna val, och i vissa fall måste de sämsta alternativen förbjudas. Exempel är energimärkningen av elektronik som guidar konsumenter eller att EU 2008 förbjöd den gamla glödlampan, till förmån för en mer effektiv teknik som lett till stora energibesparingar. Så kan mönster brytas, acceptans för prissignaler öka och marknadsekonomin fulla kraft användas för att bidra i klimatomställningen. Vi är fast beslutsamma om att politiken har en viktig roll att minska risker och underlätta för omställningen och vi ser att grön tillväxt och klimatomställning innebär långt färre risker än bromsat klimatarbete.

För få vill vara med

Klimatomställningen har också inneboende målkonflikter som skapar osämja mellan myndigheter, grannar och olika samhällsmål. Dessa målkonflikter stjäl fokus från målet att minska utsläppen och vi låser fast oss i befintliga system när vi vägrar att erkänna att någon kan behöva göra avkall på sina prioriteringar. Konsekvensen av detta blir ofta att status quo bevaras.

Den gröna tillväxten kommer att ha effekter som upplevs som negativa. Infrastruktur ska byggas ut i stor skala och ny industri etableras. Nya system kräver förändringar i arbetssätt och transportvägar. Alla tycker inte att vindkraftverk eller elledningar är ett vackert tillskott i horisonten och för vissa kan tomten tappa i värde när ändringar i närmiljön tränger undan exempelvis skogsbruk eller odlingsmark.

Alla kommer inte att uppfatta förändringen som något ensidigt positivt. Regeringens oförmåga att erkänna och ta i tu med omställningens målkonflikter har lett till låsningar i viktiga reformer. Vi vet att målkonflikterna går att hantera. Då är det viktigt att politiken sätter tydliga mål, arbetar med att skapa acceptans för nödvändiga styrmedel, möter upp för att hantera förväntningar, kompenserar intrång, synliggör omställningens nyttor och stöttar de som medverkar i omställningen, exempelvis genom att säkerställa att mer av värdet av nyetablering tillfaller de som påverkas lokalt. Ju mer tillit det finns i ett samhälle desto lättare har medborgarna att stödja olika åtgärder för att förbättra miljön.

Två av tre svenskar är ganska eller mycket oroliga för klimatförändringarna. Kvinnor är i större utsträckning oroliga än män.³⁸ Men samtidigt som listan av anledningar för att ställa om är lång och kunskapen hög, ändrar svenskarna inte sitt beteende i tillräckligt stor utsträckning för att minska sina individuella utsläpp. Vi har länge nåtts av larmrapporterna, men skrämselpropaganda fungerar inte om vi inte samtidigt erbjuds en tydlig lösning.

Det råder en stor missuppfattning om att endast mer information skulle leda till betydande beteendeförändringar^{39, 40}. Till exempel: De flesta som röker känner till riskerna, men slutar inte röka för det. Information och konsumentmärkningar är ett steg på vägen men för kraftfulla samhällsförändringar behövs detta kompletteras med ytterligare styrmedel. Vi är övertygade om att det är möjligt att skapa incitament och verktyg för att fler ska övertygas om att bidra i omställningens och göra medvetna val.

Det traditionella är för bekvämt

Dagens ekonomiska system är välkänt och förutsägbart. Industrier och företag har länge investerat i bekanta affärsmodeller, kända tekniker och trygga system. Den fossila ekonomin har därför många vänner. Den gröna ekonomin uppfattas som osäker, oförutsägbar och otrygg vilket gör att många väljer bort nya lösningar till förmån för bekväma alternativ.

Även politiken har byggt in sig i en fossil ekonomi. Subventionerna till fossila bränslen uppgick i Sverige år 2023 till 31 miljarder medan klimatinvesteringarna i regeringens budget för 2024 uppgick till 19,3 miljarder.

Att genomföra stora samhällsomfattande strukturomvandlingar har aldrig varit enkelt. Att övergå till nya tekniker, ägarstrukturer, konsumtionsmönster eller produktionssätt kommer aldrig att ske utan motsättningar och har inneboende tekniska, politiska och ekonomiska risker. Men att som regeringen krama sig fast vid det bekanta är att också ställa sig emot alla de som vågat satsa, vågat investera i det gröna och vågar prova sina arbetssätt trots att riskerna är höga. Centerpartiet vågar ställa sig på de nytänkandes sida. Vi vill minska riskerna genom att skapa ett ramverk som är långsiktigt, förutsägbart och som vågar peka ut nya vinnare och förlorare. Det som skadar vår planet måste alltid förlora.

Oljejättarna är också snabba på att skuldbelägga andra sektorer som ett sätt att rättfärdiga sin verksamhet. Biogena utsläpp, utsläpp från naturliga källor, framställs som syndabocker i argumentationen att bevara den rådande ordningen. Lägg till stora desinformationskampanjer, inte minst från Ryssland, med syfte att måla upp de biogena utsläppen som lika dåliga som de fossila. Om bioenergin och bioekonomin ges rätt förutsättningar kan de bli en viktig lösning i en värld som ställer om. Vi ser med stort allvar på den fossila ekonomins övertag men är övertygade om att grön tillväxt kan bryta dessa skadliga mönster och utmana oljans vänner.

Regeringens klimatmisslyckande

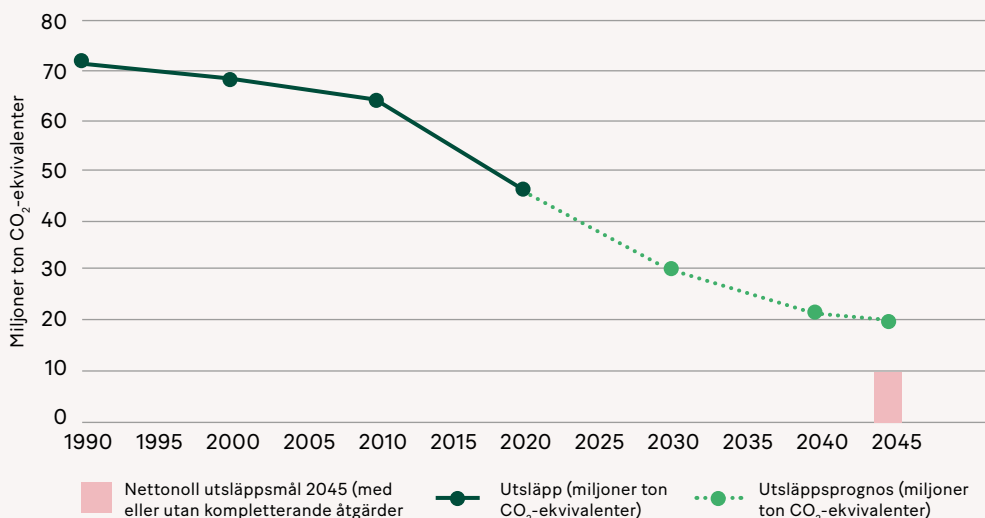
Regeringens politik är utformad med ambitionen att leverera smutsig tillväxt men resultatet har blivit smutsig nedväxt. Utsläppen skenar, gröna industriprojekt pausas eller läggs ner, elektrifieringen försenas och företagens klimatmål skrivs ner eller skjuts fram i tiden.

Sveriges placering i Climate Change Performance Index rasar sedan nuvarande regerings totalvändning i klimatarbetet och vi ligger nu efter bland andra Indien och Marocko. Sverige tappar trovärdighet för sitt klimatarbete såväl nationellt som internationellt.

Regeringen bidrar just nu till att öka samtliga av de fem identifierade hindren till grön omställning. Man håller det fossila om ryggen och de fossila drivmedelsskatterna är lägre än den fossilfria elskatten. Det är svårare att vara hållbar idag som svensk. Viktiga reformer för att påskynda omställningen skjuts på framtiden. Resultatet ser ut att bli att Sverige missar samtliga av sina klimatmål, både de nationella och de EU-gemensamma. Det saknas både politiska ambitioner och mod samtidigt som resurserna till omställningen minskar med varje budget.

Att fortsatt bygga svensk tillväxt med klimatskadliga utsläpp kommer bara göra Sverige, världen och oss som individer till förlorare. Vi riskerar att tappa viktiga konkurrensfördelar, låsa fast oss i ett beroende av fossila energislag som göder icke-demokratiska länders statskassor och som kommer ge stora eftergifter för svensk ekonomi om bara ett par år. Klimatet har inte råd med ytterligare fyra bortkastade år.

Scenarier över Sveriges territoriella utsläpp till 2045

Anm.: BP25-scenariot har inte inkluderats i diagrammet då det inte har varit möjligt att räkna på effekterna efter 2030.
Källa: Naturvårdsverket.

Avslutande ord

Klimatförändringarna är ett globalt hot som påverkar oss som lever idag, men även våra barn och deras barn i sin tur. Liberalismen är en grön ideologi som vill möta dessa problem. Svaret för att skapa ett långsiktigt demokratiskt, frihetligt, ekonomiskt stabilt och ekologiskt samhälle som svarar mot planetens utmaningar och begränsningar stavas: Grön tillväxt.

Sverige har en unik möjlighet att leda omställningen genom att sänka våra fossila utsläpp samtidigt som grön industri utvecklas och kan bidra med lösningar för klimatet. Den nuvarande regeringen har misslyckats med båda delar: utsläppen ökar och den gröna industriomställningen hotas i sin tur.

Den centerpartiska klimatpolitiken ser fem hinder för att skapa grön tillväxt och vill använda politiken som ett verktyg för att riva dessa och skynda på omställningen. En fungerande klimatpolitik måste bemöta dessa identifierade områden: Att det upplevs som för dyrt att ställa om, att det går för långsamt att minska utsläppen, att omställningen upplevs som svår och riskabel, att den fossila ekonomin har stort stöd och många vänner samt att det finns motvilja till omställningen.

Politiken måste våga prioritera klimatet och ta obekväma och tuffa beslut för att både stärka vår ekonomi, värna individens frihet och att säkerställa en bättre planet för kommande generationer. Det har vi för avsikt att göra med våra reformer.

Slutnoter

- 1 Europeiska kommissionen, Varför ändras klimatet? (https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_sv)
- 2 Europeiska Unionen, European Climate Pact, Klimatförändringar, (https://climate-pact.europa.eu/about/climate-change_sv)
- 3 UNEP, Emissions Gap Report 2024 (<https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2024>)
- 4 IPCC, Sixth Assessment Report, 2023 (<https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/>)
- 5 Kungliga Vetenskapsakademien, Vetenskapen säger - Om klimatet, n 2 2021 (<https://www.kva.se/app/uploads/2022/09/VS2OmKlimatet.pdf>)
- 6 Stefan Edman, Bråttom men inte kört: frågor och svar om klimatet, 2020
- 7 European Council, Climate change costs lives and money, 2024 (<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/climate-costs/>)
- 8 European Environment Agency, Economic losses from weather- and climate-related extremes in Europe, 2024 (<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/economic-losses-from-climate-related>)
- 9 Rädda Barnen, Klimatförändringar påverkar barns framtid (<https://www.sida.se/sida-i-varlden/teman/miljo-och-klimat>)
- 10 Utrikesmagasinet, Migrationen är klimatpolitikens blinda fläck, 2022 (<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2022/december/migrationen-ar-klimatpolitikens-blinda-flack/>)
- 11 UNEP, Rich countries use six times more resources, generate 10 times the climate impact than low-income ones, 2024 (<https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/rich-countries-use-six-times-more-resources-generate-10-times>)
- 12 World Economic Forum, How climate change is fueling disease outbreaks, 2024 (<https://www.weforum.org/agenda/2024/06/climate-change-rise-new-diseases/>)
- 13 Camilo Mora et al., Over half of known human pathogenic diseases can be aggravated by human climate change, Nature climate change, 12, 869-875 (2022) (<https://www.nature.com/articles/s41558-022-01426-1>)
- 14 BBC, Fever Planet: How a shifting climate is catalysing infectious disease, 2023 (<https://www.bbc.com/future/article/20231201-fevered-planet-how-climate-change-spreads-infectious-disease>)
- 15 UNEP, What is fuelling the world's antimicrobial resistance crisis?, 2023 (<https://www.unep.org/news-and-stories/story/what-fuelling-worlds-antimicrobial-resistance-crisis>)
- 16 Naturvårdsverket, Så händer biologisk mångfald och klimatet ihop (<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/biologisk-mangfald/biologisk-mangfald-och-klimat/>)
- 17 Naturvårdsverket, Klimatförändringarnas effekter i Sverige, 2024 (<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/>)
- 18 Sveriges Kommuner och Regioner, Klimatförändringarnas lokala effekter – exempel från tre kommuner, 2019 (<https://skr.se/download/18.38ab605517e9606b1b6194a6/1643373630629/Klimatf%C3%B6r%C3%A4ndringarnas%20lokala%20effekter.pdf>)

- 19 Sveriges Kommuner och Regioner, Kommunernas kostnader för klimatförändringar är stora, 2021 (<https://skr.se/skr/tjanster/bloggarfranskr/ekonomibloggen/artiklar/kommunernaskostnaderforklimatforandringararstora.59377.html>)
- 20 Naturvårdsverket, Sveriges naturmiljö i ett förändrat klimat (<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatanpassning/sveriges-naturmiljo-i-ett-forandrat-klimat/>)
- 21 Skogsstyrelsen, Effekter av klimatförändringarna, 2022 (<https://www.skogsstyrelsen.se/miljo-och-klimat/skog-och-klimat/effekter-av-klimatforandringarna/>)
- 22 SMHI, Klimatindikator snö, 2022 (<https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/klimatindikatorer/klimatindikator-sno-1.91052>)
- 23 IVL, Luftföroreningar beräknas orsaka 6 700 förtida dödsfall i Sverige varje år, 2022 (<https://www.ivl.se/press/pressmeddelanden/2022-11-02-luftfororeningar-beraknas-orsaka-6-700-fortida-dodsfall-i-sverige-varje-ar.html>)
- 24 Stechemesser A, Koch N, Mark E, Dilger E, Klösel P, Menicacci L, Nacht-igall D, Pretis F, Ritter N, Schwarz M, Vossen H, Wenzel A. Climate policies that achieved major emission reductions: Global evidence from two dec-ades. Science. 2024 Aug 23;385(6711):884-892. doi: 10.1126/science.adl6547. Epub 2024 Aug 22. PMID: 39172830.
- 25 Ekonomifakta, Hållbar tillväxt, 2023 (https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/klimat-och-miljo/hallbar-utveckling/hallbar-tillvaxt_1212065.html)
- 26 Andrew McAfee, More from Less: The Surprising Story of How We Learned to Prosper Using Fewer Resources - and What Happens Next, 2020
- 27 Ratio (2023) Working Paper No. 369: Spark of Transformation: The Impact of Electricity Prices on Europe's Industrial Landscape– Introducing the Green Industrial Location Attractiveness Index (GILAI) (<https://ratio.se/en/publications/working-paper-no-369-spark-of-transformation-the-impact-of-electricity-prices-on-europes-industrial-landscape-introducing-the-green-industrial-location-attractiveness-index-gilai>)
- 28 Teknikföretagen, Industrins gröna omställning skapar 50 000 nya jobb, 2023 (<https://www.teknikforetagen.se/nyhetscenter/pressrum/2020/industrins-grona-omstallning-skapar-50-000-nya-jobb/>)
- 29 Fredrik Segerfeldt, Den oändliga tillväxten är inte längre omöjlig, 2023, (<https://timbro.se/smedjan/den-oandliga-tillvaxten-ar-inte-langre-omojlig/>)
- 30 Anna Willman (red.), Klimatet och den nya världsordningen, Fores, 2022
- 31 Energiföretagen, En ny giv för klimatomställning och tillväxt: Sex politikskiften som gör Sverige till omställningens vinnare, 2024 (<https://www.energiforetagen.se/4a85d5/globalassets/dokument/rapport-en-ny-giv-for-klimatomstallning-och-tillvaxt/en-ny-giv-for-klimatomstallning-och-tillvaxt-24-10-07.pdf>)
- 32 Material Economics, Klimatnyttan av svensk export, 2021 (<https://materialeconomics.com/node/12>)
- 33 Konjunkturinstitutet (2024). Miljö, ekonomi och politik 2024. Den gröna industriomställningen i norra Sverige.
- 34 Future Earth, The Earth League, WCRP (2024). 10 New Insights in Climate Science 2024/2025. Stockholm. doi:10.5281/zenodo.13950099
- International Journal of Environmental Research and Public Health, Roberta Magnaso San Lio et al. How Antimicrobial Resistance Is Linked to Climate Change: An overview of Two Intertwined Global Challenges, 2023, 20 (3) (<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9914631/>)
- 35 Johan Rockström et al., A roadmap for rapid decarbonization - Emissions inevitably approach zero with a "carbon law", Science Vol 355, Issue 6331, 2017 (<https://www.science.org/doi/10.1126/science.aah3443>)

36 Konjunkturinstitutet, Miljö, ekonomi och politik, Fördelningseffekter av miljö- och klimatpolitik, 2023 (<https://www.konj.se/download/18.7301e8021927092ddb179b1b/1729149618435/Miljoekonomisk-rapport-2023.pdf>)

37 Forsking.se, Gör det lättare att göra rätt, 2021 (<https://www.forskning.se/2021/06/29/forskare-gor-det-lattare-att-gora-ratt-for-miljon/>)

38 Naturskyddsföreningen, Tre av fyra vill se politik som når klimatmålen, 2024 (<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/tre-av-fyra-vill-se-politik-som-nar-klimatmalen/>)

39 Eva Alfredsson, Mikael Karlsson, Klimatpolitik under osäkerhet: Kostnader och nyttor – bevis och beslut, 2016 (<https://www.klimatpolitiskaradet.se/wpcontent/uploads/2024/03/stodforochattitydertillklimatpolitikisverige.pdf>)

40 Nilsson, Anders (2020) Klimat och psykologi. Varför vi inte agerar hållbart och vad vi kan göra åt det